

Engelin piirtämän Senaatintalon julkisivun valmistuttua saapui pääkaupunkiin syyskuussa 1822 kaksi pohjalaista kelloseppämestaria asentamaan valmistamansa kellon rakennuksen torille antavaan päätyyn. Samainen tornikello on paikallaan vielä tänä päivänä ilmoittamassa ajan kulkua Helsingin Suurtorin yli rientäville pääkaupunkilaisille. Sen valmistajat kuuluivat tunnetuimpaan suomalaisen kelloseppäsukuun, Ilmajoen Könnihin. Toinen heistä oli Ala-Könnin taitava isäntä Jaakko Juhonpoika Könni, toinen hänen poikansa Juho Jaakonpoika. Nouseva pääkaupunki oli tahtonut pienimmissäkin yksityiskohdissa turvautua parhaaseen mahdolliseen asiantunteemukseen. Könnöjä voittaneita suomalaisia kelloseppiä ei myöhempinä aikoina ole syntynyt. Standardisointi ja tehdasteollisuuden valtaansa ovat tälläkin alalla työntäneet sukupolvissa periytyneen käsityön syrjään ja saattaneet kotimaisen laatutuotannon ulkomaisen tuonnin varjoon.

Senaatintalon tornikellon tekijä Jaakko Könni edusti sukunsa perinteitä jo kolmannessa polvessa. Hänen isoisänsä Jaakko Jaakonpoika Ranto oli isovihan jälkeisinä vuosina joutunut luopumaan suvun talonpoikaisesta elämänympäristöstä vanhan kotitalon jäädessä vanhemman veljen hoitoon. Talossa ei ollut kahden jakoa, minkä takia Jaakko Ranto etsiytyi kotipitäjässään Ilmajoella sepän oppiin ja sai ensimmäiset opastuksensa tällä alalla kellojen tekoon harjaantuneelta Thomas Luopajarveelta.

Kiinnostuksen herättyä hän jatkoi opiskeluaan Pohjanmaan kaupunkien kelloseppämestarien johdolla, menestyi ja hankki itselleen sievoisen varallisuuden. Sen turvin hän saattoi vuonna 1757 ostaa Peltoniemen kylässä sijaitsevan Könnin kruunutilan. Könnin omistajana oli ennen isovihaa ollut kiellopistaan ja runoistaan kuulu Ilmajoen kirkkoherra Bartholdus Vhael, jonka leskeltä tila siirtyi kirkkoherra Salomon Hannelukselle, ilmajokelaisiin Hannekselöihin kuuluvalla pappismiehelle. Näihin aikoihin tilaa kutsuttiin sen ruotsinkielisen nimimuunnoksen mukaan Königsbäckiksi, jota nimeä ensimmäiset Könnit käyttivät sukunimenään.

Könnin suku. Sukuhistoria ja sukuluettelo. Jaakko Laurila ja Kosti Könni. Julk. Könnin suvun oltermannikunta. Vaasa, 1949.

KÖNNIN KELLOMESTA

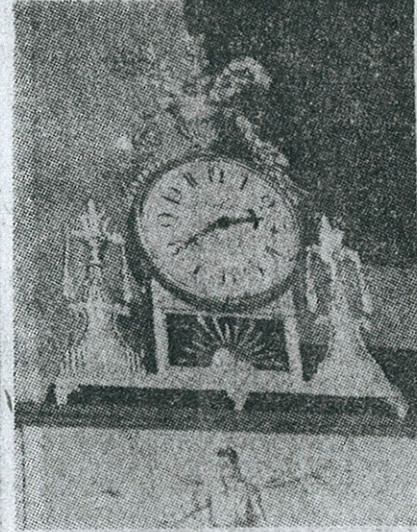
UUDELLE SUOMELLE DOSENTTI EINO E. S

Vasta vuonna 1830 nimi virallisesti muutettiin alkuperäiseen muotoon Könni.

Jaakko Jaakonpoika Königsbäck jatkoi tilanoston jälkeinkin sepän ammatiaan jakaen harrastuksensa pyssyjen ja kellojen valmistuksen välillä. Jo hänen aikanaan Könnin seinäkellot alkoivat saavuttaa nimeä ennen kaikkea Pohjanmaalla. Myös maanviljelijänä Jaakko Jaakonpoika oli erittäin tarmokas, raivasi laajoja alueita pelloiksi ja loi siten pohjaa suvun tulevalle vaka-varaisuudelle.

Uusi polvi jatkoi edeltäjän työtä. Juho Jaakonpoika Könni oppi isältään kellojen valmistuksen salaisuudet, laajensi tuotantoa ja kartutti perittyä pääomaa. Talon lähellä virtaavaan Könninluomaan rakennettiin vesivasaralaitos, "hamari", jossa runsaan veden aikana suoritettiin takomatöitä. Könnit ottivat oppilaita avukseen ja solmivat suhteita Pohjanmaan kellokaappinikkareihin. Kaappikellojen lisäksi ryhdyttiin valmistamaan taskukellojakin, joiden esikuvina käytettiin tunnetulta ranskalaiselta kellotehtailijalta Gay Hort du Roylta tilattuja kelloja. Alkuperäiset vuorokauden käyvät kellot jäivät enää vain oppilastöiksi, mestarit itse valmistivat moni-viisarisia, viikon käyviä kelloja. Ilmeisten taiteellisten lahjojensa ansiosta Könnit panivat erittäin suurta painoa kellojen ulkomuotoon, jolla alalla saavutettiin esteettisestikin kauniita tuloksia. Kaapit valmistettiin osittain kotona, osittain tilattiin nikkareilta. Myös kellonlasien valmistukseen ryhdyttiin kotaisin voimin.

Könnien varsinaisen maineen luojia olivat Juho Jaakonpoika Könnin pojat Jaakko ja Juho, joiden paras toimintakausi sattuu 1800-luvun ensimmäiselle puoliskolle. Heidän aikanaan kotitila jaettiin kahtia Jaakon saadessa Ala-Könnin, Juhon taas Yli-Könnin. Tällöin myös ruotsalainen Königsbäck-nimi häviää kokonaan käytännöstä ja suomalainen Könni-nimi aloittaa vaelluksensa yhteiskunnan kaikkien kerrosten tietoisuuteen. Veljekset kehittivät kellojen valmistuksen suoranaiseksi taituruudeksi, joka synnytti lukuisia ta-

Ilmajoen kirkon "kellolehterin" kaunis kello, Yli-Könnin ensimmäisen Juho-mestarin tekemä.

runomaisia kasuja Könnin miehistä. Näihin kuuluu muiden muassa kansanomaisen kuvauksen Könnin kuokkamiehestä, tuosta 1800-luvun varhaisyyntisestä robotista, joka koneellisesti suorittaa peltojen raivauksen ja itsepäisen korven lauhduttamisen viljelyykselle suotuisaksi. Kun Impivaaran uudessa pirtissä Jukolan veljekset valmistautuvat joulunviettoon, esiintyy Könnin kuokkamies heidän keskusteluissaan. Aapo vertaa Laurin kävelytapaa seppä Könnin kuokkamieheen, "jonka jalkeja ja kuokkaa käytteli sukkela kellovärkki mahassa". Eteläiseen Nurmijärven saakka oli ilmajokelaiden kelloseppämestarien taituruuden maine levinnyt.

Jaakko ja Juho Könnin aikana oli 2-viisaristen, viikon käyvien "repeteerikellojen" valmistus jo muuttunut tehdasmaiseksi sarjatuotannoksi. Tällainen Könnin kello alkoi vähitellen kuulua talonpoikaisen tuvan sisustukseen yhtä erottamattomasti kuin sänky, pöytä ja kaappi. Korkeimpana ammattitaidon näyteenä valmistivat veljekset 7-viisarisia kaappikelloja, jotka osoittivat sekunnit, minuutit, tunnit, kuukauden ja viikon päivät sekä "taivaallisen kuun" kulloisetkin vaiheet. Tällaisia mestari-

töitä ei kuitenkaan ollut. Ne olivat lahjojen saajien taitoisuudessa suhteissa.

Kaappi- ja taivaskellot valmistettiin 1800-luvun alkupuolella Suomessa valmistamattomiksi. Ne olivat lahjojen saajien taitoisuudessa suhteissa.

Tornikellojen valmistus alkoi Suomessa 1800-luvun alkuun. Ne olivat lahjojen saajien taitoisuudessa suhteissa.

Oulun tuomiokirkon tornikello on vanha ja se on ollut Oulun tuomiokirkon tornikello. Se on ollut Oulun tuomiokirkon tornikello. Se on ollut Oulun tuomiokirkon tornikello.

(jatkuu)

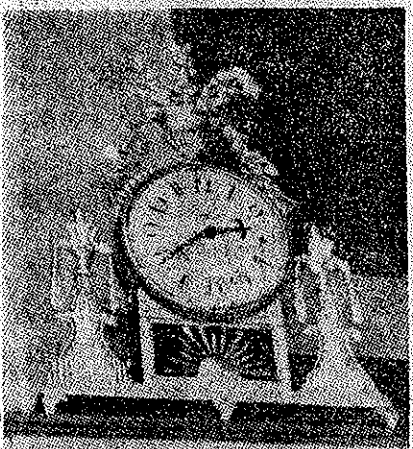
KÖNNIN KELLOMESTARIT LE SUOMELLE DOSENTTI EINO E. SUOLAHTI

mi virallisesti muu-
tuotoon Könni.
a Königsbäck jat-
tkin sepän ammat-
stuksensa pysyjen
rsen välillä. Jo hä-
n selnäkellet aikoi-
teä ennen kaikkea
s maanviljelijänä
oli erittäin tarmo-
alueita pelloiksi ja
un tulevalle vaka-

lehtäjän työtä. Juho
oppi isältään kello-
laisuudet. laajensi
perittyä pääomaa.
aavaan Könninluo-
i vesivasaralaitos,
saan veden aikana
lita. Könnit ottivat
a solmivat suhteita
okaappinikkareihin.

si ryhdyttiin valo-
lojakin. Joiden esi-
nnetulta ranskalai-
ay Hoyt du Roylla
uperäiset vuorokau-
vät enää vain oppi-
e valmistivat moni-
viä kelloja. Ilmeis-
ahjojensa ansiosta
tän suurta painoa
n, jolla alalla saa-
tikin kauhilla tu-
stettiin osittain kö-
n nikkareilla. Myös
tukseen ryhdyttiin

ten mainen luojia
poika Könnin pojat
len paras toiminta-
uvun ensimmäiselle
aikanaan kottila-
kon saadessa Ala-
s Yli-Könnin. Täl-
lainen Königsbäck-
aan käytännöstä ja
nimi aloittaa vael-
an kaikkien kerros-
Veljekset kehittivät
n suoranaisiksi tai-
myytti Jukuisia ta-

*Ilmajoen kirkon "kellolehterin"
kaunis kello, Yli-Könnin ensim-
mäisen Juho-mestarin tekemä.*

runomaisia kaskuja Könnin miehistä.
Näihin kuuluu muiden muassa kansan-
omaisen kuvaus Könnin kuokkamiehés-
tä, tuosta 1800-luvun varhaisentyisistä
robotista, joka koneellisesti suorittaa
peltojen raivauksen ja itsepäisen kor-
ven lauhduttamisen viljelykselle suotui-
saksi. Kun Impivaaran uudessa pirtissä
Jukolan veljekset valmistautuvat jou-
lunviettoon, esiintyy Könnin kuokka-
mies heidän keskustelussaan. Aapo ver-
taa Laurin kävelytapaa seppä Könnin
kuokkamieheen, "jotka jalkoja ja kuok-
kaa käytteli sukkela kelloväräkki mahasa-
sa". Eteläiseen Nurmijärven saakka oli
Ilmajokelaisten keltamestarien talonmu-
den maine leimunut.

Jaakko ja Juho Könnin aikana oli 2-
viisaristen, viikon käyvien "repeeri-
kellojen" valmistus, jo muuttunut teh-
dasmaiseksi sarjatuotannoksi. Tällainen
Könnin kello alkoi vähitellen kuulua
talonpoikaisen tuvan sisustukseen yhtä
erottamattomasti kuin sänky, pöytä ja
kaappi. Korkeimpana ammattitaidon
näytteenä valmistivat veljekset 7-viisa-
risia kaappikelloja, jotka osoittivat se-
kunnit, minuutit, tunnuit, kuukauden ja
viikon päivät sekä taivaallisen kuun-
kullousetkin vaiheet. Tällaisia mestari-

toita ei kuitenkaan annettu kaupaa.
Ne olivat lahjoja ja erikoistilauksia,
joiden saajien tuli olla erittäin lähei-
sissä suhteissa Könnin mestareihin.

Kaappi- ja taskukellojen ohella ryh-
dyttiin 1800-luvun alkupuolella Könni-
nissä valmistamaan myös pöytäkelloja,
pendyyilejä. Nekin olivat harvinaisuu-
sia, ystävyiden ja sukulaisuuden osoi-
tuksia, joiden tarkoituksena ei ollut li-
sätä mestarien varallisuutta, vaan jotka
ilmeisesti ovat syntyneet sarjatuotant-
toon kyllästyneiden taitureiden sormi-
harjoituksina virkistykseksi jokapäiväi-
sen työn lomaan.

Tornikellojen valmistus alkoi sekin
1800-luvun alkupuolella. Senaattitalon
kellon lisäksi Jaakko Könni on raken-
tanut Hämeenlinnan ja Tammisaaren
tornikellot, hänen veljensä Juho taas
Porin raatihuoneen, Oulun tuomiokir-
kon sekä Helsingin Nikolainkirkon tor-
nikellot. Viimeksi mainittu ei kuiten-
kaan enää ole sama kuin Suurkirkon
tornin nykyinen kello, sillä vuonna
1918 se rikkoutui ja uutta tilattaessa
oli Ilmajokelainen kellomestari Eino E.
Suolahti ammattitaitonsa unohdettuna ja
työnsä jättänyt Kotimäen kirk-
koon Juho Könni rakennutti koristeel-
lisen kellon, joka lyö kahdella kulkusel-
la ja kaksovasaralla sointuvat koka-
ja puoltunnin lyönnit.

Oulun tuomiokirkkoon v. 1845 ase-
nettu tornikello aiheutti kellomestaria
ja läänin kuvernööriin välillä kirjeen-
vaihdon, jossa könniläinen itsestetoi-
suus ja ammattitaito varsin hauskaasti
käy ilmi. Salittaneen sen vuoksi Juho
Könnin vuonna 1848 kirjoittamasta kir-
jeestä seuraava lausua: "Tänä päivänä
minä sain Befalingsman Otto Reiniuk-
seilta tiedon, Senkaltaisen jota en suin-
kana ole odottanut, sen minulta rake-
tun torniuurin päällä Oulun kaupun-
gis, että torniuuri on talven aikana Is-
tunut ja minua vaaditaan Sen tähde
Siinä tuleman, vaan minulla on nyt
pian pitkäallinen reisu Wiberin kaupun-
kihin ylös panemahan yhtä uutta mi-
nulta rakettua torni-Uuria. Ja minun
vahva uskon! on Se että teidän kau-

puunin torniuuri Ei isä minun kuu-
perahan Kattomattomuuksa tähden.
Sillä Se on niin hyvä ja parhain tehty
että Ei pienimmässäkään paikassa Sillä
pidä löytymän fuski paikka Eikä Sillä
joka muuosta ja Entramista tarvittiin.
Sillä Sillä hetkestä kuin mainittu uuri
Egynin kaulta vastahan minulta olat-
uin niin minä puhtahalla omalla luu-
rolla tehdin Uurvärkki puolesta Seura
että Uurvärkki Ei tarvite muuta kuin
tarkan perähankattomisen. ja Sillä
kanssa minä Rukollen että Gouvernööri
olis niin hyvä ja Sanoa uruakerillinen
että hän tarkasti katies jos on mai-
nittu urvärkki tullut joka paikasta
oikein voidelluksi, minä Juhvasti Epäa-
len että enko luodin trissuja ja keltia
muita paikkoja tarkasti perähankatettu
ja voideltu, Eikä jos on tullut Sepänt-
toman voiten kautta urvärkki paska-
seksi Sillä nusi Uurvärkki Ei kärsi to-
muntua Eli paskaantua joka on niin ti-
hiästi ja tarkasti tehty."

Juho Könnillä oli ilmeinen oikeus
suhtautua epäillen Oulun tornikellon
hoitoon, sillä kellojenvalmistuksen alal-
la ei kenelläkään koko maassa ollut
aluetta tulla hänelle huomauttamaan
kellojen valmistuksessa tapahtuneista
virheistä. Sekä hänen että Jaakko Könnin
pojat vielä jatkoivat nyt jo neljän su-
kupolven takaisia perinteitä ja laajeni-
sivat pitsestään toimialaa. Juho Könni
oli ulottanut ammatinsa myös kyntti-
lätruunujen valmistukseen, lukkojen,
avainten ja saranain tekoon sekä vih-
doin kangaspuidenkin rakentamiseen.
Myös rakennusmestarina Juho oli erit-
tään kekseliäs ja kätevä, mikä ilmeni
ennen kaikkea hänen laatimissaan
kirkkojen korottamis- ja korjaamis-
suunnitelmissa. Hän oli todellinen Könnin
kuokkamies, jonka kekseliäisyys
näytti ylitävän ihmimillisen kyvyn sal-
litut rajat.

Könnin kellomestarien tarmo päättyi
1880-luvulla, jolloin teollistuminen aloit-
taa voittokulkunsa. Ilmajokelaisten
kaappi- ja taskukellojen sijasta ryhdy-
ttiin tuottamaan saksalaisia ja sveitsi-
lisiä halpoja kelloja, joiden houkutti-
mina ovat joko kellotaulusta esiin hy-
pähtävät kulkuvat käet tai esteettisesti
arvottomin koristeellin käsittelyt pinnat.
Könnin mestarikellot siirtyvät harvi-
naisuuksien joukkoon eräänä suomai-
laisen käsityötaidon mielenkiintoisim-
pana ja arvokkaimpana edustajana.

(jatkoa ed. sivu